

Ретке су годишњице у нашој култури које данас имају универзални значај. Заправо, мало је српских имена, догађаја и појава чија је глобална препознатљивост издржала суд времена. Осим Николе Тесле, могуће и Иве Андрића, тешко је наћи још таквих имена. Но, једно се свакако нашло међу препознатљивим многима – Зенит. Реч која је, век од покретања истоименог часописа, постала познатија од његовог покретача Љубомира Мицића. *Зенић* је, сто година касније, превазишао и најсмелија Мицићева надања, и он јесте, фантастичним обртом снага, оправдао име које му је творац дао. Јер, зенит је највиша тачка на небеској сфери, која се налази вертикално изнад посматрача. *Зенић* стоји и опстаје баш тако – као највиша тачка наше културе из периода историјске авангарде. Упркос свим ометањима, опструкцијама, идеологијама, страдањима његовог творца, како у оној првој монархистичкој Југославији, тако и у оној другој комунистичко-социјалистичкој. Како у времену Првог тако и у времену Другог светског рата. И у рату и у миру, он је био неподобан, трн у оку многима код нас, које је изазвао на двобој речима, али и делима. Хапшен, протериван, како из Загреба тако и из Београда, емигрант, повратник, заточник злехуде судбине, неприлагођен, тврд орах, на крају је сломљен старошћу, болешћу, немаштином и самоћом. Пре тачно пола века преселио се на неко друго место. Ове 2021. године му је, коначно, обновљен гроб, њему и верној Нини-Нај, оданој Анушки, супрузи и саборцу у његовој борби за, некада само њему, а данас многима, знану истину о уметности, за његову визију Европе, Југославије и Србије у свему томе. За визију Мицићевог Барбарогенија: Балканца, Словена, Србина. Вечитог страдалника.

Тим поводом, уприличен је и темат „Век Мицићевог Зенита“ као скроман допринос овом великом јубилеју. У њему су се нашла три текста, која се баве неким аспектима часописа, тачније односом *Зенића* – на одабраним примерима или узорцима – према филму, архитектури и књижевности. Није постојала област уметности коју ова „Интернационална ревија за уметност и културу“ није покривала, током свих шест година свог излажења, у 43 броја. Сваки аутор се трудио да се усредреди на понеки детаљ, текст, манифест, илустрацију, и да их у сопственом светлосном фокусу осветли и протумачи.

Почев од Божидара Зечевића, који се у тексту „Зенитистичка филмска монтажа пре филма или Мицићево откриће водећег принципа авангарде“ бави једним од кључних Мицићевих прозних радова, „Шимијем на гробљу Латинске четврти“, тумачећи га уз помоћ (тек касније дефинисане) технике филмске монтаже, технике која је Ејзенштајну откључала врата филмске уметности, тј. омогућила претварања овог новог техничког чуда у истинску уметност. Технике којом се Мицић обилато користи у креацији свог необичног „сочињенија“ – „радио-филма“, хибридног и несвакидашњег.

Ана Симона Зеленовић у тексту „Архитектура у часопису *Зенић*“ прати однос Зенита према уметности архитектуре, и Мицићеве афинитете према њој, пре свега кроз „откривања“ руске авангарде. Стожерно место припада Татлиновом „Споменику Трећој интернационали“, али му се придружују и Родченко и Ел Лисицки. Адолф Лос и Ерих Менделсон, са својим модернистичким концептима архитектуре, такође су присутни у часопису. Гропијус, Мохоли-Нађ, Тео ван Дусбург, Корнелис ван Естерн, покретачи и теоретичари Баухауса и Де Стила, нису могли бити заобиђени. И, наравно, Јосип Сајсел, као једини домаћи архитекта и једини креатор сликарских макета примерака зенитистичке архитектуре. Неостварене утопије. Коначно, Предраг Тодоровић се у тексту „Часопис *Зенић* као платформа зенитодадаизма“ бави амбивалентним односом браће Мицић и Драгана Алексића. Кроз садејство Мицићеве ревије *Зенић*, Алексићевог пропагирања дадаистичких идеја, Пољанскову очиту наклоност ка тој новотарији на нашим просторима, настало је нешто јединствено у српској авангарди – зенитодадаизам. У кратком периоду, од почетка 1921. па до априла 1922, кад је та сарадња прекинута, и у епилогу те интеракције – четири дадаистичке ревије објављиване између маја и августа исте године – које објављују Алексић и Пољански, уз неколико дадаистичких и зенитистичких перформанса, вечерњи и предавања, исписана је историја овог авангардног амалгама.

Зенићу је кроз призму ових текстова и њихових аутора одата заслужена почаст, једнако као и његовом покретачу и *spiritus movensu*, Љубомиру Мицићу. Стогодишњи младић, необичне младости и источник обиља идеја, имена, права енциклопедија авангарде (невероватан број од 160 сарадника из целог света!) кроз коју су се преплетали уметници експресионизма, футуризма, кубизма, дадаизма, конструктивизма, активизма, супрематизма, Баухауса, Де Стила, ствараоци свих области културе, остао је до данас непресушан извор идеја и информација. Укратко – ЗЕНИТ.